

Ribes petraeum Wulfen bij Losser

E.J. Weeda

(Rijksherbarium, Leiden)

In april 1976 trof ik in een bosstrook langs de Snoeyinksbeek nabij Losser, Ov., een *Ribes*-struik aan die niet tot een der gangbare wilde of gekweekte soorten bleek te behoren. Op het eerste gezicht leek hij het meest op *R. nigrum*, onder meer door de klokvormige bloemen. Deze waren evenwel bruinrood, donkerder dan bij de zwarte bes. Ook ontbrak de karakteristieke geur van zwartebessenbladeren. Mennema & Van Ooststroom (1977) identificeerden de plant als *Ribes petraeum* Wulfen, een soort die hier te lande tot dusver niet in het wild was aangetroffen. Omdat zij kennelijk heeft kunnen kiemen op Nederlandse bodem en nog wel in een tamelijk natuurlijk milieutype, is er reden om nader op haar voorkomen bij Losser in te gaan.

Allereerst evenwel enige gegevens over het areaal van *Ribes petraeum* en de standplaats van deze struik. De soort is inheems in West-Azië en de gebergten van Zuid- en Midden-Europa (Huber, 1961). In Nederland wordt zij volgens Boom (1965) zelden gekweekt. In Midden-Europa komt *R. petraeum* voor in ruigtkruidenrijk bos of struweel op vochthoudende, humeuze, voedselrijke, kalkarme, stenige leembodem, vooral nabij de boomgrens (klasse Betulo-Adenostyletea, Huber, l.c.; Oberdorfer, 1979). Structureel komen de desbetreffende vegetaties overeen met het bij ons voorkomende Macrophorbio-Alne-

tum. De zeehoogte waarop *R. petraeum* voorkomt bedraagt (600 -) 800 - 2000 (- 2450) m. Haar noordgrens bereikt deze soort in de Vogezen, het Zwarte Woud en de gebergten op de grens van Tsjechoslowakije met Oost-Duitsland en Polen.

Geografisch gezien is het voorkomen van *R. petraeum* bij Losser op een zeehoogte van ca. 40 m dus nogal afwijkend. Tot dusver staat er slechts één, goed uitgegroeide struik. Deze breidt zich niet op een agressieve manier uit, zoals verwilderde struiken (*Cornus sericea*, *Prunus serotina*, *Spiraea salicifolia*) vaak doen. Nakomelingschap werd niet aangetroffen. De struik staat aan de rand van een slenk, vermoedelijk een oude beekloop. De volgende opname werd hier op 21 april 1981 gemaakt:

Losser, bosstrook langs Snoeyinksbeek, rand van slenk; 2 × 2 m².

Boomlaag: *Alnus glutinosa*, 15 m hoog. Bij kroonsluiting vrij zware beschaduwing.

Struiklaag: 40%

<i>Euonymus europaeus</i>	3.2	vg (2,5 m hoog)
<i>Ribes petraeum</i>	2b.2	fl (1 m hoog)
<i>Viburnum opulus</i>	+ .1	vg (0,4 m hoog)

Kruidlaag: 20%, tot 0,6 m hoog

<i>Iris pseudacorus</i>	1.2	vg
<i>Caltha palustris</i>	2b.2	fl
<i>Poa trivialis</i>	1.2	vg
<i>Urtica dioica</i>	1.1	vg
<i>Juncus effusus</i>	+ .2	vg

Moslaag: ontbrekend

In de nabijheid stond nog *Carex remota*. In het omringende hoger gelegen bos staat nogal veel *Prunus avium*, terwijl hier in de lage struiklaag *Rubus idaeus* overheerst. De opname vertegenwoordigt een fragmentair Carici elongatae-Alnetum of Macrophorbio-Alnetum.

De vondst van *R. petraeum* op deze plek werd door Mennema & Van Ooststroom (l.c.) vermeld onder de categorie 'Adventieve soorten'. Deze kwalificatie is evenwel niet erg van toepassing, omdat er geen aanleiding was onopzettelijke aanvoer door de mens te veronderstellen. Rechtstreekse verwildering was evenmin waarschijnlijk. Verreweg het aannemelijkst is de veronderstelling dat de soort ter plaatse door een vogel is aangevoerd. Deze zal dan wel bessen van een gekweekt exemplaar hebben gegeten, mogelijk in het Arboretum Poort-Bulten bij De Lutte (2 ½ km noordelijk van de groeiplaats), waar de soort vroeger werd gekweekt (Hendriks, z.j.). Aanvoer door een trekvogel is onwaarschijnlijk, omdat ten tijde van de vruchtrijpheid van de *Ribes*-soorten vogels niet in noordelijke richting plegen te trekken. Vermoedelijk hebben we dus met een der varianten op het thema 'verwilderding' te maken.

Literatuur

- Boom, B.K., 1965. Nederlandse Dendrologie, ed. 5. Wageningen.
Hendriks, W.J., z.j. Arboretum Poort-Bulten. Hortuscatalogus.
Huber, H., 1961. Glossulariaceae, in G. Hegi, Illustrierte Flora von Mitteleuropa, 2. Aufl., IV (2), p. 43 - 61. München.
Mennema, J. & S.J. van Ooststroom, 1977. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1976. Gorteria 8 (12), p. 219 - 240.
Oberdorfer, E., 1979. Pflanzensoziologische Exkursionsflora, 4. Aufl. Stuttgart.

Ribes petraeum Wulfen near Losser

Ribes petraeum, a native of Western Asia and the mountains of Southern and Central Europe, was recorded in the Netherlands near Losser (province of Overijssel), near the German border. Its habitat was a wet depression in a woodland strip along a brooklet. The author argues that *R. petraeum* was most probably introduced by a bird, which had eaten the berries of a cultivated scrub. So far only one specimen has been found.